

у Србији налазимо непопуњене празнине, те ћемо се за то ограничити на разлагање најзнатнијих момената.

На сваки је начин важно наређење Душановог законика, да царске судије суде свима за кривична дела, па ма ко да их је учинио, био то властелин или невластелин. Биће да је ова наредба и пре тога постојала, но било да ју је издао који краљ или и сам Душан, то би ипак било неумесно, кад би се у њој тражила клица равноправости новијега доба. Кад се највиша власт учврстила, земља обогатила, и кад је особито освајањем већи обрт настао, онда је наступила прека потреба да се унутрашње стање уреди. Српски владоци у опште, а међу њима нарочито Душан, веома су брижљиво бдили, да се поредак и јавна безбедност одржи. Та се цел најпре могла постићи тиме, ако је кажњење кривца спадало у најближи круг владалачке радње. Но било како му драго, тек то је истина, да су царски судови, имајући власт, да по кривичним делима могу осудити свакога без разлике стања и достојанства, предупредили многу самовољу.

Осим овога наређења кривични део Душановог законика одликује се тиме, што новчану глобу баш тако уопште не наређује, као што је то у свој Европи уобичајено било, већ су глобу друге казне замењивале. Најобичније су казне биле ове: глоба, затвор, телесна казна, осакаћење и погубљење. Осим тога кажњена су црквена лица, а у неким случајевима и световњаци, одлучењем од свештеничког благослова, разводом брака, проклетством. Најпосле неки су званичници због званичне злоупотребе кажњени губитком звања. Налазимо још и то, да су нека села, у којима су златари пронађени, спаљена а становници прогнани. О побуди ове особите казни говорићемо опширније на другом месту. Не можемо набрајати све оне случајеве, у којима је судија по Душановим законима једну или другу казну, а кадшто и више у један мах кривцу досуђивао, но само ћемо навести значајније. Било је разних глоба, од 6 до 1000 перпера. Шест перпера платио је себар, ако је своје другу себру браду ишчупао; а хиљаду перпера платио је поротник, који је у пороти неправичну пресуду изрекао; у осталом овај је још осим тога и друкчије кажњен. Погрде, осакаћење, убиство, незаконито наплаћивање царине, насилно утамничење без „царскога писма“ (судске пресуде), све су то била така дела, за која је кривац новчаном глобом, а кадшто и друкчије кажњен.

Кад је оптужени на просту глобу осуђен био, а ову није могао да плати, онда је обично у тамницу бачен; а у старије доба чини се да је кадшто и лично уступљен бивао тужиоцу, коме је штету нанео. Ову наредбу већ не налазимо у Душановом законнику, али је вероватно, да је још у пракци постојала. У толико чешће долази затвор под именом јемства, а то се заиста тако и рачумевало, да не би оптужени пре осуде побегао, или, ако је већ осуђен, да час пре плати глобу. У осталом оптужени је могао место себе дати таоце или јемце, који су после морали издржати казну, која је оптуженом одмерена, ако оптужени није дошао, или се пресуди није покорио.

Себар је махом на мању глобу досуђиван него властелин, али је за то бивао телесно кажњен. У опште то беше последица разно овлашћених друштвених сталежа и њиховог привилегијама ограђеног положаја, што су племићима и неплемићима у Србији, као што то беше у средњем веку у свој Европи, разним мерама одмеравање казне. При свем том ове разлике у Србији не бежу тако велике и тако честе. Ако је на пример велики властелин осрамио властеличића, платио је 100